

Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 91

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 22. september 2025

Algus 11.15, lõpp 12.46

Juhataja: Madis Timpson (esimees)

Protokollija: Selenä Eenmaa (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Jaanus Karilaid, Heljo Pikhof, Valdo Randpere

Komisjoni ametnikud: Raini Laide (nõunik-sekretariaadijuhataja), Linnar Liivamägi (nõunik)

Puudusid: Stig Rästa, Vilja Toomast ja Varro Vooglaid

Kutsutud: Justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakosta (3. - 5. päevakorrapunkt), Justiits- ja Digiministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna karistusõiguse ja menetluse talituse nõunikud Anne Kruusement (3. päevakorrapunkt), Martin Ziehr (4. päevakorrapunkt) ja Markko Künnapu (5. päevakorrapunkt); Riigikogu avalike suhete osakonna pressinõunik Merilin Kruuse

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Arvamuse andmine Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-25-26 (pankrotiseaduse § 100³ lõike 4 punkt 1)
3. Vabariigi Valitsuse algatatud isikuid sunniviisilise kadumise eest kaitsva rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seaduse eelnõu (681 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
4. Vabariigi Valitsuse algatatud karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse (karistusõiguslik jurisdiktsioon ja merealuse taristu lõhkumine) eelnõu (656 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
5. Vabariigi Valitsuse algatatud karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu (695 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
6. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu õiguskomisjoni nädala (22.09.2025-28.09.2025) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 22. september 2025 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Arvamuse andmine Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-25-26 (pankrotiseaduse § 100³ lõike 4 punkt 1)
3. Vabariigi Valitsuse algatatud isikuid sunniviisilise kadumise eest kaitsva rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seaduse eelnõu (681 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

4. Vabariigi Valitsuse algatatud karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse (karistusõiguslik jurisdiktsioon ja merealuse taristu lõhkumine) eelnõu (656 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
5. Vabariigi Valitsuse algatatud karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu (695 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
6. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 23. september kell 14.00

1. Arvamuse andmine Euroopa Liidu asjade komisjonile: Eesti seisukohad Euroopa Komisjoni avaliku konsultatsiooni „28. režiim – ELi äriühingute suhtes kohaldatav õigusraamistik“ kohta
2. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Jaanus Karilaid, Madis Timpson).

2. Arvamuse andmine Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-25-26 (pankrotiseaduse § 100³ lõike 4 punkt 1)

Linnar Liivamägi selgitas täpsemalt põhiseaduslikkuse järelevalve asja sisu ning tutvustas õiguskomisjoni arvamuse projekti (Lisa 1).

Peeter Ernits sõnas, et on suvel kohtunud mitmete institutsioonide juhtidega, sh Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja juhatuses ja maa- ja ringkonnakohtu juhtidega. Tekib küsimus, miks ei ole selles asjas arvamuse kujundamiseks eelnevalt pöördutud koja ja kohtute poole nende arvamuse saamiseks. Tema hinnangul oleks olnud mõistlik seda teemat eelnevalt nende osapooltega arutada, eriti arvestades, et sisustamata ja ebaselgeid sätteid esineb tegelikult rohkem ning piisava õigusselguse puudumine seadustes on pigem Riigikogu tegemata töö.

Linnar Liivamägi selgitas, et täiendavaid arvamusi ei ole eelnevalt küsitud seetõttu, et kõik institutsioonid esitavad menetlusosalistena oma arvamused selles asjas iseseisvalt. See on Riigikohtu huvi saada just eraldiseisvad seisukohad, mitte konsolideeritud arvamust. Ka õiguskomisjon kujundab seaduseandja vaatest oma arvamuse iseseisvalt, kajastades komisjonis esitatud mõtteid ja selle pinnalt lõppkokkuvõttes komisjoni poolt heaks kiidetud sõnastust.

L. Liivamägi lisas, et vaidlustatud norm töötati välja koostöös pankrotihaldurite ja kohtutega ning see kehtib alates 2021. aasta 1. veebruarist. Tähendab, et norm on probleeme tekitamata olnud rakendamisel tänaseks üle nelja aasta ning on praktikas sagedat kasutamist leidnud, kuna ühtegi pankrotimenetlust ei saa läbi viia ilma võlausaldajate nimekirja kinnitamata. Praegune probleem tuleneb pigem Euroopa Kohtu praktikast ja meie suhteliselt hiljutisest õiguspoliitilisest valikust kaitsta senisest tõhusamalt tarbijakrediidi võlgnikke.

L. Liivamägi selgitas, et kuigi käesolevas asjas ei ole kohtud küsinud Euroopa Kohtult eelotsust, püütakse arusaadavalt siiski Euroopa Kohtu praktikast tulenevaid seisukohti ette näha ning tõenäoliselt oligi see vaidlustatud normi kohaldamata jätmise tegelikuks põhjuseks. Kuna aga maakohtu määruse resolutsioonis pole normi sõnaselgelt põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud, lisaks pole ka kohtumääruse põhjendavas osas väidetavat vastuolu põhiseadusega selgelt esile toodud ega põhjendatud, pole meil kõnealuse kohtumääruse pinnalt alust arvata, et norm oleks põhiseadusega vastuolus. Tema hinnangul ei saa seda kaasust põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses praegu

üldse lahendada ning Riigikohtul on tegelikult võimalus see maakohthu kohtumäärus läbivaatamatult tagastada, et näiteks vältida olukorda, kus meie Riigikohtus hakatakse hindama Euroopa Liidu õiguse vastavust Eesti põhiseadusega.

Peeter Ernits sõnas, et tema hinnangul võiks siiski leida selle aja, et keskenduda teema tegelikele küsimustele. Ta tõi veelkord esile, et tal on eelnevalt olnud pikad ja usalduslikud arutelud Pankrotihaldurite Koja juhtkonnaga, mis oleksid kasulikud ka laiemale ringile. On mõistetav, et protsess läheb siin teatud rada mööda, kuid tema hinnangul oleks probleemile lahenduse leidmine ning kindlama arvamuse andmine lihtsustatud, kui ollakse eelnevalt paremini kursis valdkonna murede ja kitsaskohtadega.

Madis Timpson märkis, et antud juhul ei puuduta küsimus niivõrd pankrotihaldureid, vaid pigem kohtunikke. Nähtavasti ei nõustunud kohtunik antud tõlgendusega ja sellega, et tema otsus oli kõrgemal astmel nii täpselt ette kirjutatud, mistõttu liikus asi hoopis sellise otsuseni.

Ta nõustus, et kõnealune norm ei pruugi olla kõige paremini sõnastatud, kuid ka tema hinnangul ei ole see vastuolus põhiseadusega. Kindlasti leidub selliseid norme veel, mida võiks paremini sõnastada, kuid antud juhul küsitakse normi põhiseaduspärasuse kohta ning tema hinnangul see norm põhiseadusega vastuolus ei ole.

Madis Timpson tegi ettepaneku saata õiguskomisjoni arvamus projektis esitatud kujul ning uuris, kas kellelgi on eriarvamusi.

Peeter Ernits sõnas, et tema jääb konkreetse normi põhiseaduspärasuse osas erapooletuks.

Otsustati:

2.1. Saata arvamus (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Madis Timpson).

3. Vabariigi Valitsuse algatatud isikuid sunniviisilise kadumise eest kaitsva rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seaduse eelnõu (681 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson andis eelnõu tutvustamiseks sõna justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakostale.

Liisa-Ly Pakosta sõnas, et tegemist on pigem tehnilise eelnõuga, mille eesmärk on konventsiooniga ühinemine. Täpsemalt on ettepanek liituda juba 2006. aastal ÜRO Peaassamblee poolt vastu võetud isikuid sunniviisilise kadumise eest kaitsva rahvusvahelise konventsiooniga. Eesti on seda algatust juba varasemalt korduvalt toetanud, kuid tehnilistel põhjustel jäi liitumine 2013. aastal pooleli. Sisulisi või põhimõttelisi vastuolusid liitumise osas tegelikult ei esinenud. Välisministeeriumi taotlusel on see teema eelmisest aastast taas laual. On oluline märkida, et konventsioonil on uus tõlge ka eesti keelde ning vastavalt välissuhtlemisseadusele on Välisministeerium olnud üks protsessi eestvedaja, pöördudes sh ametlikult Justiits- ja Digiministeeriumi poole eesmärgiga esitada see eelnõu Riigikogule.

Minister selgitas, et kui Riigikogu otsustab konventsiooniga ühinemise heaks kiita, siis edastatakse vastavalt ühinemiskiri ÜRO peasekretärile ning Eesti jaoks jõustub konventsioon 30 päeva pärast selle ühinemiskirja üleandmist.

Tuleb märkida, et konventsiooniga liitumine ei too Eestile kaasa põhimõttelisi uusi muudatusi, täiendavaid kulutusi ega tulusid, v.a konventsiooni artikkel 27 alusel uue kohustuse osaleda osalisriikide konverentsil ning korraldada teatud koolitusi, milleks on aga vajalikud ressursid olemas. Arvestades, et Eesti osaleb niikuinii ÜRO tegevuses oma saatkonna kaudu ning liitumine kujutab endast seega elukõige rahvusvahelist sammu.

Samuti tõi minister esile, et Eesti õigusruumis on karistusseadustikus juba kehtiv säte, mis keelab isikute sunniviisilise kadumise. Muuhulgas tuleneb see põhiseaduse §-ist 13 ehk igal ajal on õigus riigi ja seaduse kaitsele. Pärast konventsiooniga liitumist kavandab Justiits- ja Digiministeerium veel üle vaadata, kas vastavaid õigusakte oleks vaja täiendada, kuid esialgsel hinnangul ei ole selleks vajadust.

Peeter Ernits palus täpsemalt ja kõikidele arusaadavalt selgitada, mida täpsemalt tähendab „sunniviisiline kadumine“, arvestades, et on ka teisi kadumise liike. Lisaks uuris, mille poolest erinevad omavahel esmane ja uus vandetõlgiga tehtud konventsiooni tõlge eesti keelde ning kui palju on tõlgete kogumaksumus. Ta märkis, et kuigi kinnitati, et konventsiooniga liitumisest uusi täiendavaid kulusid ei teki, siis kaasneb tõenäoliselt osalisriikide konverentsidel osalemisega siiski teatud kulud ning küsis, kui suured need kulud võiksid olla.

P. Ernits rõhutas, et peamine küsimus on siiski see, mida tähendab sunniviisiline või siis mittesunniviisiline kadumine ning miks on selle eest kaitseks vajalik selle konventsiooniga ühinemine.

Liisa-Ly Pakosta selgitas, et eeskätt on oluline rõhutada rahvusvahelist mõõdet, et Eesti on samuti nimetatud konventsiooniga ühinenud. Ka meie praegune karistusseadustik sisaldab asjakohaseid sätteid, näiteks vabaduse võtmine seadusliku aluseta, ebaseaduslik vangistuses hoidmine ja isikult liikumisvabaduse äravõtmine, mille tagajärjel kannatanu saab viibida vaid süüdlase määratud kohas jne. Need olukorrad on kõige lähedasemad sunniviisilisele kadumisele.

Minister lisas, et siin tuleb arvestada, et ka kuritegevuse puhul võib teatud juhtudel esineda teatavat kultuurilist eripära. See tähendab, et meie piirkonnas ei pruugi olla sellised kaduma sundimise juhtumid sama levinud kui mõnes teises maailma osas, kuigi karistusseadustik näeb siiski ette karistused ka selliste tegude eest. Näiteks Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas esineb selliseid sunniviisilise kadumise lahendeid just lõunapoolsemates regioonides kultuurilistest põhjustest tulenevalt. Meie õigusruumis käsitletakse selliseid juhtumeid pigem pantvangi võtmisena või ähvardusega kellegi tervisele kahju tekitamise kaudu lahkuma sundimisena, näiteks eraelulistes suhetes.

Peeter Ernits uuris, kuidas sunniviisiline kadumine eraelulises suhtes toimuks.

Liisa-Ly Pakosta tõi lihtsama praktilise näite, kus on mees ja naine, kes soovivad omavahel luua suhet, aga näiteks mehe perekond leiab, et see suhe oleks selle perekonna auga vastuolus ning sunnib seda naist lahkuma ja igaveseks ajaks kaduma sellest külast. Minister märkis, et jällegi, meie kultuuriruumis sellist asja väga ei esine.

Anne Kruusement vastas tõlke osas, et konventsioonile ei tehtud uut eesti keelset tõlget, vaid see vaadati uuesti üle. Algne tõlge valmis juba enne 2013. aastat kui valmistati esialgselt liitumise dokumente ette, kuid tõlge oli siis tehtud Välisministeeriumi tõlkebüroo poolt. Praegu on nõutav, et sellised konventsiooni tõlked kinnitab vandetõlk, mistõttu toimus uus tõlke ülevaatamine, mitte tervikuna uus tõlge. Ülevaatuse käigus muudeti mõningaid termineid. Tema teada maksis tõlke ülevaatus 150 eurot, mis ei ole märkimisväärne summa.

Seoses teiste kuludega tuleb märkida, et täpset kulude ülevaadet selles osas ei ole, kuid osalisriikide konverentsid korraldatakse tavaliselt kord aastas. Mõnel juhul võivad need koosolekud toimuda ka veebipõhiselt. Kui füüsilist kohalviibimist nõutakse, on meil võimalus osaleda ÜRO juures tegutseva esinduse kaudu, mille korral lisakulusid ei teki. Kui siiski toimub lähetus siit, siis on küll lähetuskulud, kuid arvestades konverentside harva esinemist, ei ole need kulud ilmselt väga suured.

Anti Haugas tõi esile eelnõu seletuskirjas toodud statistika, mille kohaselt jääb Eestis aastas kaduma ca 4000 inimest, kellest enamik leitakse samal või järgmisel päeval üles. Ta küsis, kas sunniviisiline kadumine tähendab ka elukohast lahkumist või pigem siiski seda, et keelatakse oma asukohast või olemasolust teada.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et pigem siiski teine variant, kuna siin peetakse silmas raskeid kuritegusid, mitte ajutisi konflikte.

Anne Kruusement selgitaks lisaks, et karistused määratakse siiski nendele isikutele, kes annavad kadumiseks korralduse või sunnivad teisi nii tegutsema, eeskätt näiteks ametiisikud. Ta tõi näite, kuidas vangladirektor võib keelata konkreetse vangi kohta teavet anda ja sundida teda n-ö salaja kinni hoidma. Sellises olukorras võib sunniviisilise kadumise kuriteo alusel selle vangladirektori vastutusele võtta. Seega ei puuduta see säte niivõrd perekonnaliikmeid ega selliseid konflikte.

A. Kruusement lisas, et eespool viidatud statistika toodi seletuskirjas välja just selguse huvides, et selliseid kaduma minemisi ei ole põhjust alati uurida kaduma sundimise kuriteona. Näiteks juhtumid, kus inimene on omal algatusel soovinud kaduma minna.

Madis Timpson palus täpsustada, kas eelnõuga ei tehta seega muudatusi karistusseadustikus, kuna vastavad koosseisud on juba olemas ning tehakse nn välispoliitiline samm, et Eesti oleks samuti selle konventsiooniga ühinenud.

Liisa-Ly Pakosta vastas jaatavalt.

Madis Timpson tegi ettepanekud menetluslike otsuste osas. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu esimene lugemise lõpetada.

Otsustati:

3.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 08.10.2025 (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Madis Timpson).

3.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Madis Timpson).

3.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks Peeter Ernits (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Jaanus Karilaid, Valdo Randpere, Madis Timpson).

4. Vabariigi Valitsuse algatatud karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse (karistusõiguslik jurisdiktsioon ja merealuse taristu lõhkumine) eelnõu (656 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson andis eelnõu tutvustamiseks sõna justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakostale.

Liisa-Ly Pakosta sõnas, et tegemist on sisulise ja olulise eelnõuga. Eelnõuga pakutavate muudatustega on Eestil võimalik senisest õigusselgemalt ja kindlamalt lahendada rikkumisi, mis kahjustavad meie kodanike elu ja heaolu, kuid leiavad aset väljaspool Eesti territooriumi.

Muudatuste ajendina võib tuua näitena 2023. aasta 16. mail tehtud Riigikohtu otsuse, millega tühistati endisele diplomaadile Clyde Kullile määratud 400-eurose trahvi riigisaladuse kaitse nõuete rikkumise eest, kuna väidetav väärtegu leidis aset Eesti Pariisi suursaatkonnas, mis ei kuulu Eesti territooriumi alla. Tõsisema juhtumi näidetena võib tuua 2023. aasta 8. oktoobril aset leidnud juhtumi, mil konteinerlaev Newnew Polar Bear kahjustas Soome ja Eesti vahelise merealust gaasitoru Balticconnector ning 2024. aasta 25. detsembril aset leidnud juhtumi, mil naftatanker Eagle S lõhkus Soome ja Eesti vahelise merealuse elektrikaabli Estlink 2. Sellele

intsidendile järgneval päeval arutati seda valitsuses ning Justiits- ja Digiministeeriumile anti ülesandeks esitada vastavad karistusseadustiku muudatuste panekud, mis on õiguskomisjoni ees. Need muudatused võimaldavad tulevikus selliseid juhtumeid oluliselt paremini menetleda ja karistada ehk tegemist on eelnõuga, mis reageerib hiljutisele geopoliitilisele olukorrale.

Martin Ziehr tutvustas seejärel lähemalt eelnõu sisu, eesmärgi ja tehtavaid muudatusi, sh karistusseadustiku üldosas muudetavaid karistumäärasid selle erikoosseisu osas.

Valdo Randpere sõnas, et tema seisukohalt võiks oluliste taristuobjektide, nagu merealuste kaablite ja torude kaitseks võtta aluseks hoopis kehtiva õiguse ja rahvusvahelised lepingud ning eelnõu asemel sõlmida hoopis rahvusvaheline kokkulepe, mis töötaks sarnaselt Estonia laevahukule järgnenud riikide vahelise nn haurahulepinguga. Kuigi algselt sõlmiti see leping Eesti, Soome ja Rootsi vahel, said sellega ühineda ka teised riigid ning tänaseks on sellega liitunud kõik Läänemere riigid peale Saksamaa. Lepingu sisuks oli selle konkreetse piirkonna kaitse, mh defineeriti ära, mis teod on karistatavad ning kõikidele, kes seda rikkusid, sai määrata karistuse siseriiklikult. V. Randpere sõnas, et sarnase lepingu võiks sõlmida ka selliste taristuobjektide osas, mis kohustaks liitunud riike muutma siseriiklikult selles lepingus defineeritud teod karistatavaks.

Lisaks märkis ta, et vandaalitsemissel puhul võiks loobuda omakasu ajendist ja olulise kahju tõendamise nõudest ning muuta karistatavaks iga sellise teo, sõltumata motiivist.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et rahvusvahelisi kokkuleppeid on olemasolevaid mitmeid. Üks olulisemaid on UNCLOS ehk ÜRO rahvusvaheline mereõiguse konventsioon, millega on liitunud enamus riike, sh ka näiteks Venemaa. UNCLOS näeb ette põhimõtte, et rannikuriigid peavad ise oma karistusõiguses kehtestama piisavalt heidutavad karistused, et tagada merealuse taristu korrasolek. Seega on rahvusvaheline kokkulepe, et rannikuriigid ise rakendaksid vastavaid meetmeid.

Minister selgitas, et Eesti kehtivas karistusseadustikus on juba märkimisväärselt ranged karistused keskkonnarikkumiste eest. Teiste rikkumiste eest selliseid karistusi seni pole ette nähtud, mistõttu ühtlustatakse nüüd eelnõuga ka taristu lõhkumise karistumäärad keskkonnarikkumiste karistustega.

Eelkõneleja poolt esile toodud haurahulepingu puhul tuleb märkida, et kõik riigid sellega ei liitunud ning täna ei ole realistlik eeldada, et Venemaa liituks selliste uute rahvusvaheliste lepingutega, arvestades, et Venemaaga isegi ei peeta hetkel läbirääkimisi. Sel põhjusel on otstarbekas jätkata UNCLOS-i raames.

Minister sõnas veel rahvusvahelise tähelepanu osas, et Eesti on nii Läänemeremaade Nõukogu eesistujana kui ka Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liidu (ITU) liikmena tõstatanud UNCLOS-i ja ka ITU põhikirja uuendamise küsimuse, kuna see võiks aidata merealuste kaablite rikkumistega paremini tegeleda. Üldiselt sobivad UNCLOS-i põhimõtted Eestile hästi, kuna sellest lasub rannikuriikidele kohustus oma karistusõigust mereõiguse osas kaasajastada.

Oluline on rõhutada, et UNCLOS ei takista meil kaablite lõhkumist täie rangusega karistada. Probleemkoht on pigem see, et menetlused võivad seal võtta aega. Peamine probleem, mida käesoleva eelnõuga lahendatakse on see, et erinevalt näiteks Soomest või Rootsist, puuduvad praegu Eesti siseriiklikus õiguses piisavad vahendid selliste juhtumite lahendamiseks.

Minister märkis veel mistahes vandaalitsemissel puhul karistumäärade tõstmise osas, et siin tasub olla ettevaatlik. Tuleb silmas pidada, et suur osa vandaalitsemisest on tegelikult seotud noorte käitumisega, millel ei pruugi olla pikaajalisi ühiskondlikke tagajärgi ning tuleks eristada vandaalitsemist, mis on toimepandud sihilikult, näiteks raha eest ja häirida demokraatliku riigi aluspõhimõtteid või vaba ajakirjandust.

Martin Ziehr lisas, et uue sellise rahvusvahelise lepingu puhul võib tõesti näha, et Venemaa ei ole huvitatud liitumisest. Vandaalitsemine osas tuleb nõustuda, et see on pigem laiem arutelu, kas igasugune vandaalitsemine peaks olema kriminaalkorras karistatav ning selline lahendus võiks praegu olla liiga järsk.

Valdo Randpere märkis, et põhiline erinevus UNCLOS-i ning tema näitel toodud uue lepingu või kokkuleppe vahel seisneb selles, et uus algatus oleks suunatud eeskätt Läänemere riikidele, kuigi avatud ka teistele liituda soovijatele. Näiteks võiks liitumisest huvitatud olla Taiwan, kuna neil esineb Hiinaga sarnaseid probleeme kaablite lõhkumise osas. Lisaks kohustaks selline kokkulepe liitunud riike rakendama siseriiklikult ühtseid karistusmäärasid. Sellise koostöö kaudu oleks võimalik saada ka rahvusvahelist tähelepanu ning tagada ühtsed karistused. Venemaa mitteliitumine tooks ainult neile endile negatiivset tähelepanu.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et põhimõtteliselt liiguvad samad mõtted ka Välisministeeriumis ning peetakse oluliseks hoida merealuste taristute rikkumisi rahvusvahelise tähelepanu all. See on üks Eesti välispoliitilisi prioriteete ning seda tõstatatakse pidevalt kõikides võimalikes formaatides, sh on seda küsimust tõstatatud koos Taiwaniga, kellega on tõesti teatud mured ühised.

Praegused hinnangud näitavad, et tulemuste saavutamiseks on oluline korraldada rahvusvahelisi üritusi koostöös Läänemere riikidega ning hoida seda murekohta aktiivselt üleval ka ITU-s ja UNCLOS-i aruteludes. Kuna küsimusega on seotud ka rahvusvaheline arbitraaž jms, pole praegu tekkinud Läänemere riikides vajadust paralleelsete lahenduste loomiseks. Samuti arvestades, et on teada, et Venemaa selliste lepingutega niikuinii ei liituks. Pigem on eesmärgiks seega luua piisav seadusandlik heidutus, et ka Venemaa hoiduks varilaevastiku kaudu sellistest rikkumistest ning vähendades seeläbi ka hübriidsõja ohtu. Minister rõhutas, et eelnevalt lähtuvalt ongi sätestatud rahaline karistus kuni neli miljardit eurot ja kõrged vanglakaristused, mis oleksid piisavalt heidutavad.

Maria Jufereva-Skuratovski küsis seoses jälitustegevuse laiendamisega. Ta tõi esile, et kui seletuskirjas näidatena toodud vandalismi juhtumid aset leidsid, siis tekkis ühiskonnas teatud ebaturvalisuse tunne, kas politseil on piisavalt meetmeid ja võimekust selliseid juhtumeid ennetada ja ka lahendada.

Ta küsis, kuidas täpsemalt jälitustoiminguid laiendatakse ning kuidas tagatakse, et need meetmed ei riivaks tavakodanike õigusi ega looks tunnetust liigsest riigi järelevalvest ehk kuidas plaanitakse leida tasakaal avaliku turvalisuse ning inimeste privaatsuse kaitse vahel.

Martin Ziehr vastas, et selle tasakaalupunkti tagavad meie kohtud, kuna jälitustegevust saab teostada vaid kohtu loal. See tähendab, et eelnevalt peab prokuratuur esitama põhjendatud argumendid, miks on vajalik jälitustegevuseks loa andmine konkreetse isiku suhtes. Kohtud täidavad selles protsessis seega tasakaalustavat rolli, kuna lõplik otsus jääb kohtunikule.

Liisa-Ly Pakosta lisas, et eelnõuga ei muudeta jälitustegevust kui sellist, mis on väga kitsalt reguleeritud. Kui kohus on andnud jälitustegevuseks loa, tehakse seda alati konkreetsete põhjenduste alusel. Käesoleva eelnõu muudatus võimaldab laiendada kohtu poolt lubatud jälitustegevust juhtudel, kui tekib tõsine kahtlus, et isik on palgatud vandalismi toimepanema. Muudatuse eesmärk on tagada, et sellistel juhtudel oleks võimalik jälitustegevust tõendite kogumiseks efektiivsemalt teostada, eriti juhtumite puhul, kus on tegu välisriigi poolt organiseeritud rikkumisega, mida on vaja kiirelt ja tõhusalt menetleda.

Maria Jufereva-Skuratovski uuris, kuidas võimaldab selline lahendus tõsta ühiskonna turvatunnet.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et eelnõul on kaks eesmärki. Esiteks taotletakse tõesti suuremat õiglustunnet ühiskonnas, kuid teiseks on heidutav eesmärk, mille kaudu soovitakse muuta teiste riikide poolt Eesti vastu suunatud kahjulik tegevus oluliselt keerukamaks.

Andre Hanimägi uuris, kas see on rahvusvaheliselt tunnustatud või Eesti enda tõlgendus, et majandusvööndis aset leidnud rikkumised kuuluvad samuti Eesti reguleerimisalasse, kuna need kaablid jõuavad Eesti territooriumile ja mõjutavad siinsete inimeste elu. Näiteks, kas Soome, kes seisab silmitsi sarnase probleemkohaga, on samuti valinud selle tee või kaalub seda.

Liisa-Ly Pakosta vastas jaatavalt. See on rahvusvaheline tõlgendus ning Soome muutis oma karistusseadustikku vastavalt juba enne kui Eesti.

Andre Hanimägi küsis lisaks vandaalitseamise puhul omakasu motiivi osas. Ta märkis, et nii siseministri auto akna lõhkumine ning sarnased teod on selgelt poliitiliselt motiveeritud tellimustööd ning kujutavad seega endast rünnakut ühiskonna stabiilsuse ja demokraatia vastu. Tema hinnangul peaks selliste tegude eest, sõltumata sellest, kas need pannakse toime rahalise tasu eest või omakasu motiividel, rakendama palju rangemat karistuspoliitikat kui näiteks joobeseisundis toimepandud vandalismi eest.

A. Hanimägi küsis, kas on arutatud selliste juhtumite käsitlemist ja oluliselt karmimalt karistamist, kui tegu on selgelt poliitiliselt motiveeritud tellimustöö ajendil toimepandud kuritööga, olgu see siis sisepoliitiline või välisriigi tellitud ning raha eest või mitte.

Liisa-Ly Pakosta sõnas, et see suund on õige, kuid tuleb hinnata ka ratsionaalsust. On märksa lihtsam tõestada, et inimene on saanud teatud hüvesid teo toimepanemise eest, kui tõestada konkreetse poliitilise motivatsiooniga tellimuse olemasolu. Poliitiliste tellimuste tõestamine, näiteks küberrünnakute puhul, on olnud võimalik aastatepikkuse ulatusliku rahvusvahelise koostöö tulemusena ning pigem suuremate juhtumite puhul kui üksikute intsidentide, nagu autoakende lõhkumine. Käesolev lähenemine on praegu ratsionaalsem ning omab siiski ka heidutavat mõju.

Minister rõhutas, et eesmärk on takistada selliste tegude toimepanekut ning muuta karistused rangemaks. Siiski ei ole karistusseadustiku kujundamisel ratsionaalselt lähtunud eeldusest, et nii on võimalik kuidagi mõjutada terroristlike riikide valitsusi ja nende otsuseid.

Martin Ziehr lisas, et sellise kuriteo eest võib seaduse kohaselt määrata kuni viieaastase vangistuse juhul, kui tegemist on näiteks tellitud hirmutamisuhtumiga, mida käsitletakse juba tõsisema rikkumisena. Ta märkis, et eksisteerib ka mitmeid teisi erinevaid süüteo koosseise, mis sõltuvad konkreetsemalt toimepandud või tellitud teost. Näiteks on olemas paragrahv, mis kriminaliseerib massiliste korratuste organiseerimise ja ettevalmistamise ning selle eest võib karistada kolme kuni kaheksa aasta pikkuse vangistusega. Kui kuriteo ulatus on piisavalt suur, võib see lausa kvalifitseeruda terrorismikuriteona, eriti kui teo eesmärgiks on just riigi põhiseadusliku korra mõjutamine. Selliste juhtumite puhul on seaduses ette nähtud oluliselt rangemad karistusmeetmed.

Andre Hanimägi täpsustas, et tema küsimuse eesmärk oli uurida ka seda, et kui teo toimepanija ei saa selle eest rahalist kasu ehk puudub omakasu motiiv, vaid paneb teo toime pigem ajendatult näiteks enda toetusest Putini režiimile ja julgeoleku õõnestamise motiivil ning otsustab vandaalitseda Eesti poliitikutega vara kallal lõhkudes näiteks kümme autoakent, siis kas seda on samuti võimalik kuidagi rangemalt karistada.

Martin Ziehr vastas, et terrorismi alla kvalifitseerimiseks on kehtiv lävend üsna kõrge ning on keeruline võtta ammendavat seisukohta, kuna tuleks lähtuda konkreetse juhtumi asjaoludest. Näiteks võib kümme autoakent juba olulise kahju alla minna.

Liisa-Ly Pakosta märkis, et terrorism on seaduses määratletud üsna laialdaselt. Poliitilise motiivi osas tuleb märkida, et Riigikogu on ise Venemaa režiimi kuulutanud terroristlikuks, mistõttu oleks tegelikult võimalik teatud juhtudel selliseid tegusid kvalifitseerida ka terrorismikuriteona.

Jaanus Karilaid uuris rahvusvahelise mereõiguse vaatest, kui palju on olnud edujuhtumeid, kus on rikkumist edukalt tõendatud ja karistuse raames õnnestunud realselt sisse nõuda neid märkimisväärsed summasid seoses merealuse taristu lõhkumisega.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et kui õiguskomisjon tunneb selle teema vastu põhjalikumat huvi, siis soovib ta kutsuda komisjoni vastavaid spetsialiste, näiteks Alexander Lott, kes saaksid lähemalt selgitada näiteid. Teaduskirjanduse põhjal võib välja tuua, et kõige paremad näited tõhusast reageerimisest on Lõuna-Aafrika Vabariigil. Täpsemate vastuste osas jääb ta vastuse võlgu, kuna Justiits- ja Digiministeerium neid asju ei käsitle, kuna need kuuluvad menetluslikult Kliimaministeeriumi merendusosakonna pädevusse.

Peeter Ernits märkis, et tema hinnangul vajaks eelnõu pealkiri täpsustamist, kuna mainitakse küll merealuse taristu lõhkumist, kuid vandaalitseamise osa ei ole esile toodud, kuigi ka seal tehakse muudatusi.

Teiseks, kui vaadata Clyde Kulli juhtumi näitel Eesti välisesinduse valdustes toimepandud süüteo sätet ehk § 7 lõike 2 punkti 4, siis tekib küsimus, miks ei ole seda uue punkti lisamise asemel lahendatud lihtsama sõnastuse muudatusega. Näiteks võiks kehtiva seaduse sõnastusse lisada „kuritegu“ järele lihtsalt „või väärtegu“.

P. Ernits küsis lisaks nelja miljardi rahalise karistuse osas, miks minnakse siinkohal erisusena niivõrd märkimisväärselt tavapärasest juriidilise isiku maksimaalsest rahalise karistuse piirist üle.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et neli miljardit eurot on erisusena sätestatud, kuna tavapärane maksimaalselt kuni 40 miljonit rahaline karistus oleks konkreetses kontekstis ebapiisav. See suurenenud määr rakendub ainult konkreetsele valdkonnale, mitte kõikidele juhtumitele. Minister märkis, et Riigikogul on võimalus seda summat täpsustada, kuid hinnanguliselt vastab see mõjususe poolest laevandussektori käivetele.

Martin Ziehr vastas veel Eesti välisesinduse valdustes toimepandud süüteo sätte sõnastuse osas, et tegemist oli teadliku valikuga. Eesmärk oli seda käsitlust liialt mitte laiendada.

Madis Timpson tegi ettepanekud menetluslike otsuste osas. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu esimene lugemise lõpetada.

Otsustati:

4.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 08.10.2025 (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Jaanus Karilaid, Heljo Pikhof, Madis Timpson).

4.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Jaanus Karilaid, Heljo Pikhof, Madis Timpson).

4.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks Madis Timpson (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Jaanus Karilaid, Heljo Pikhof, Madis Timpson).

5. Vabariigi Valitsuse algatatud karistusseadustiku ja kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu (695 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson andis eelnõu tutvustamiseks sõna justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakostale.

Liisa-Ly Pakosta sõnas, et tegemist on tehnilise eelnõuga, mis põhimõttelisi muudatusi kaasa ei too. Eelnõu muudab üksikküsimusi, mille puhul on Euroopa Komisjon leidnud, et Eesti ei ole varasemalt korrektselt üle võtnud kolme Euroopa Liidu direktiivi konkreetseid sätteid ning

üks muudatus tuleneb ka Euroopa Kohtu raamotsusest.

Minister tutvustas seejärel lähemalt karistusseadustikus ja kriminaalmenetluse seadustikus tehtavaid muudatusi.

Markko Künnapu lisas omalt poolt, et tegemist on tõesti väga tehnilise eelnõuga ja esmapilgul võib olla raske hoomata, mida üldse täpselt muudetakse. Ta märkis, et praktikas nendes küsimustes probleeme tegelikult tekkinud ei ole ning seni on olnud heas usus veendunud, et nii karistusseadustik kui ka kriminaalmenetluse seadustik vastavad rahvusvaheliste standarditele, Euroopa Liidu direktiividele ja raamotsusele. Nüüd on aga Euroopa Komisjon teinud täpsemaid, kohati rida-realt analüüse ja kontrolle, et võrrelda Euroopa Liidu instrumente ja Eesti õigust ning leidnud, et Eesti õigus võiks mõningates asjades olla täpsem.

Need on asjad, mis meil tegelikult praktikas juba toimivad, sh näiteks kahtlustatava õigus saada informatsiooni menetluse edasise käigu kohta. Tegelikult seda ka praegu selgitatakse koos kahtlustatavate muude õigustega, aga kuna seaduses sõna-sõnalt seda kirjas ei ole, siis on Euroopa Komisjon leidnud, et see võiks sätestatud olla. Täpselt samamoodi näiteks isiku õiguste puhul vahistamismääruse täitmisel ja tema kinnipidamisel Eestis. Selles osas ei ole mingisuguseid vaidlusi ega probleeme olnud, kuna kõik isikute õigused on tagatud. Samas on Euroopa Komisjon leidnud, et selles osas tuleks teatud lüngad täita ja väga selgelt ka seaduse tasandil kirjutada. Seetõttu tehakse need muudatused eelnõuga ära.

Peeter Ernits küsis, kas nendest lünkadest tulenevalt on Eestile ka karistusi määratud.

Liisa-Ly Pakosta vastas, et kui eelnõu vastuvõtmisega muudatused ära tehakse, siis karistusi ei tule. Ta selgitas lisaks, et juhul, kui Eesti õigus ei vasta Euroopa Liidu õigusele, siis toimub kõigepealt selle üle pikk diskussioon ning seejärel on vastavad meetmed, mis võivad lõpuks jõuda trahvimiseni. See on tavapärane protsess. Antud juhul ollakse seisukohal, et need nn pisimuudatused võib ära teha ilma pikemate vaidlusteta.

Markko Künnapu lisas, et Eesti suhtes on rikkumismenetlused küll alustatud, kuid ükski nendest asjadest ei ole veel jõudnud Euroopa Liidu Kohtusse. Eesti ja ka paljude teiste liikmesriikide soov on eeskätt siiski probleemid eelnevalt ära lahendada. Kui probleemkohad leiavad lahenduse, siis Euroopa Komisjon vastavalt ka lõpetab need rikkumismenetlused.

Madis Timpson tänas ministrit ja ministeeriumi esindajaid ning tegi seejärel ettepanekud menetluslike otsuste osas. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu esimene lugemise lõpetada.

Otsustati:

5.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 08.10.2025 (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Valdo Randpere, Madis Timpson).

5.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Valdo Randpere, Madis Timpson).

5.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks Anti Haugas (konsensus: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Valdo Randpere, Madis Timpson).

6. Info ja muud küsimused

Muid küsimusi ei arutatud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Madis Timpson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Selena Eenmaa
protokollija